

Stockholm den 13 dec -21

Justitiedepartementet
L3
103 33 STOCKHOLM

Sveriges Författarförbunds remissyttrande över DS 2021:30 Upphovsrätten på den digitala inre marknaden

Sveriges Författarförbund har beretts möjligheten att yttra sig över rubricerad utredning och har följande synpunkter.

Om Sveriges Författarförbund

Sveriges Författarförbund är en facklig organisation för professionellt verksamma författare och litterära översättare. För närvarande har organisationen drygt 3 000 medlemmar. Den har funnits sedan 1893 och ser som sin uppgift att tillvarata och bevaka medlemmarnas juridiska, ekonomiska och ideella intressen, men också att skapa utrymme för brett och internationellt utbyte mellan författare och översättare. Författarförbundet erbjuder även rådgivning för allmänheten.

Sveriges Författarförbund är medlem i organisationerna KLYS, Copyswede, Bonus Copyright Access och ALIS. Författarförbundet har medverkat i utformandet av organisationernas remissyttranden. Författarförbundet har i sitt eget remissyttrande lagt tonvikten på valda delar av utredningen och ansluter sig i de fall där inget annat anges beträffande övriga avsnitt till de yttranden ovan nämnda organisationer har lämnat.

Sammanfattning

Författarförbundet betraktar DSM-direktivet som en länge emotsedd strävan efter att uppnå jämvikt mellan marknadens parter. Författare och översättare saknar möjlighet att organisera sig på samma sätt som medlemmar i ett renodlat fackförbund med kollektivavtal; det närmaste de litterära upphovsmännen kan komma är ramavtal – men inte heller detta har framstått som en garant för en sund och välbalanserad marknad, bland annat av det skälet att det sällan visar sig vara till nytta att i en ramavtalsförhandling eller enskild förhandlingssituation åberopa nuvarande upphovsrättslagstiftning: En skärpning av lagstiftningens implikationer vid praktisk tillämpning är därför välkommen.

Den rådande avtalsbalansen mellan upphovsman och förvärvare är nämligen påfallande ojämn. Den enskilde författaren, ofta redan från början försatt i ekonomiskt underläge, framträder i de allra flesta fall som den entydigt svagare parten i förhandling med förvärvare. Vanligt förekommande är oskäligen fördelning av intäkter mellan parterna, och då alltid till

förvärvarens fördel. Ett tillförlitligt och transparent underlag kan bidra till att jämna ut den disharmoniska avtalsrelationen. Aktuell forskning, utredningar och vederhäftig journalistik styrker den bild Författarförbundet ger i sitt yttrande. Ett i tid näraliggande exempel är Konstnärnsnämndens rapport ”Digitaliseringens konsekvenser för konstnärers villkor”¹.

DSM-direktivet är en möjlighet att stärka upphovsrättens grundbultar och därmed stärka upphovsmannen som förhandlingspart och vidare som näringsidkare och kulturskapare. Detta är av stor betydelse på en litterär marknad där en märkbar skillnad föreligger mellan stora koncerner och enskilda författare och översättare. Endast ett par aktörer äger en i flera hänseenden förhärskande ställning och förfogar över kedjans många led. Denna omständighet har inte bara följder för de litterära upphovsmännen, utan också för de mindre förlagen och i vidare bemärkelse för den kulturella mångfalden och i sin tur för den nationella självförståelsen. I det avseendet har digitaliseringen ytterligare befast dessa aktörers position på marknaden², vilket kastar ljus på varför DSM-direktivet är så betydelsefullt: Utredningen kommer till rätta med delar av de problemställningar som den litterära marknaden kontinuerligt står inför. De som svarar för det estetiska innehåll som förlagen gör intäkter på bör därför även dessa respekteras som en del av denna marknad, deras roll som näringsidkare bör beaktas och deras intressen rimligen också tillvaratas. I detta perspektiv kan DSM-direktivet avhjälpa rådande missförhållanden. Ändå saknas viktiga beståndsdelar. För att upphovsrätten praktiskt skall stärka den svagare parten är det bland annat ett krav att rätten till skälig ersättning utvidgas till att även gälla för tredje part. Det krävs ytterligare att en skälig ersättning enligt artikel 18 skall räcka för justering enligt artikel 20. Rätten till information gällande ingångna avtal är en grundförutsättning för ett fruktbart samarbete mellan upphovsman och förvärvare av de ekonomiska rättigheterna till ett upphovsrättsligt skyddat verk. Rätt till information är därför av största betydelse och Författarförbundet välkomnar att bestämmelser om rätt till information blir svensk lag.

Remissyttrandet följer promemorians disposition

6.1 En ny gränsöverskridande avtalslicens

Författarförbundet stödjer förslaget om en ny gränsöverskridande avtalslicens.

Författarförbundet anser att det är betydelsefullt att kulturarvsinstitutionerna ges möjlighet att på ett effektivt sätt digitalisera och tillhandahålla sina samlingar och stödjer därför förslaget om en ny gränsöverskridande avtalslicens.

6.2 En underliggande inskränkning

Den nya inskränkning som föreslås i 16 e § innebär att bibliotek och museer skall få tillgängliggöra verk på internet under förutsättning att det inte sker i förvärvssyfte. Författarförbundet anser att det endast kan ankomma på aktuella rättighetsinnehavare att äga kännedom om hur rättigheterna till ett enskilt verk förvaltas. Det bör därför klargöras hur kulturarvsinstitutionerna skall gå till väga vid den kommersiella bedömningen av huruvida ett

¹

https://www.konstnarsnamnden.se/Sve/PDFer/Konstnarsnamnden_rapport_Digitaliseringen_konsekvenser_2021.pdf

² <https://www.dn.se/kultur/pelle-andersson-atta-problem-for-kulturministern-att-losa-i-bokbranschen/>

verk kan anses befinna sig i handeln eller ej. Det bör också ifrågasättas om det ens är rimligt att kulturarvsinstitutionerna härigenom bemyndigas att göra denna kommersiella bedömning. Direktivet hänvisar till att en rimlig ansträngning skall ha gjorts för att avgöra om verket är kommersiellt tillgängligt eller inte, men anger inte närmare vad som krävs. Det är inte ovanligt att en bok under en tid inte finns till salu på marknaden för att sedan bli aktuell för försäljning igen. En författares tidigare utgivna verk kan efter långt uppehåll åter aktualiseras i samband med att ett nytt verk ges ut, och därmed erbjudas i handeln. Så länge verket är upphovsrättsligt skyddat bör således endast den som innehar rättigheterna till verket kunna intyga verkets aktuella kommersiella betydelse. Den rimliga ansträngning som direktivet hänvisar till bör därför innebära att kulturarvsinstitutionerna gör den kommersiella bedömningen i samråd med rättighetsinnehavaren.

10 En ny rättighet för utgivare av presspublikationer

I fråga om artikel 15 stödjer Författarförbundet det remissyttrande som inlämnas av Bonus Copyright Access.

12 Upphovsrättsligt ansvar för vissa leverantörer av onlinetjänster

I fråga om artikel 17 stödjer Författarförbundet det remissyttrande som inlämnas av STIM och förordar således en svensk implementering så lik direktivet som möjligt. De nya ansvarsreglerna bör omfatta fler tjänster än de allra största, världsomspännande tjänsterna. Eftersom livesändningar har blivit allt vanligare inom bland annat delningstjänster är det av synnerlig vikt att sådana sändningar träffas av bestämmelserna. Författarförbundet förespråkar även ett förtydligat ansvar för *notice and staydown*, ett tydligare rapporteringskrav för delningstjänster, samt att även delningstjänsternas ansvar måste tecknas i skarpa konturer.

13 Nya regler om överlåtelse av upphovsrätt

13.1 Inledande överväganden om upphovsrättsliga avtal

Ur Författarförbundets synvinkel är det tydligt att den litterära upphovsmannen i och med koncipierandet och författandet av verk redan tagit en ansenlig ekonomisk risk i förhållande till den arbetstid som fordrats. När väl situationen uppkommer att ett avtal skall slutas mellan upphovsmannen och förvärvaren befinner sig den förre i avsevärt svagare position än sin motpart. Den ofta åberopade avtalsfriheten, som är tänkt att justera förhållandet mellan två jämbördiga parter, blir här endast teoretisk och har svårt att göra sig gällande i praktiken.

Regler som underlättar för dessa båda parter att själva finna jämviktsfrämjande lösningar på uppkomna problem måste anses vara en huvudsaklig uppgift för lagstiftaren. Med hänsyn till den disharmoni som råder på dagens litterära marknad åligger det inte bara lagstiftaren att stifta nya lagar, utan också bereda utrymme och uppställa ramar för den litterära marknadens parter att kunna verka inom – i samförstånd och till gagn för den kulturella mångfalden. För att avhjälpa rådande svårigheter på avtalsområdet förespråkar Författarförbundet en särskild förhandlingsordning med syfte att stärka upphovsmännens ställning. Detta genom en lagstadgad instans för förhandlingar på organisationsnivå som skulle bidra till etablerandet av

branschöverenskommelser. Med lagstiftarens stöd skulle marknadens parter själva kunna finna anpassbara och avvägda avtalslösningar för sitt aktuella avtalsområde.

Därutöver delar Författarförbundet utredningens bedömning att arvingar skall omfattas av föreliggande bestämmelser, i synnerhet som även arvingar ofta innehar en svagare förhandlingsposition, samt att direktivet inte ger uttryck för att arvingar skall behandlas annorlunda än andra till vilka upphovsrätten har överlåtit.

Det förhållande att såväl fullständiga som delvisa överlåtelser skall omfattas av direktivet är givet.

13.2 Rätt till skälig ersättning

Författarförbundet stödjer förslaget om rätt till skälig ersättning till upphovs personer.

Syftet med denna bestämmelse är att stärka upphovsmannen i avtalsrelationen med förvärvaren. För att detta syfte skall uppfyllas krävs, såsom utredningen kommer fram till, en uttrycklig regel därom, samt att bestämmelsen är tvingande. Den ekonomiska ersättningen är en hörnsten inom den förmögenhetsrätt som upphovsrätten utgör; av det skälet är det grundläggande att upphovsmannen erhåller skälig ersättning för alla utnyttjanden av verket.

Utredningen framför i sina resonemang "lämplig och proportionerlig" som riktgivande ord att förhålla sig till vid bedömningen av skälig ersättning, bland annat med hänvisning till den engelskspråkiga versionen. Författarförbundet ser en fara i att dels upprätta en parallell terminologi till redan vedertagna begrepp, dels ta stöd i så kallade icke-relationella ord, det vill säga ord som i sig själva inte står i relation till någonting annat. Sådana ord tenderar att vara ständigt svårdefinierade och i ett fall som detta dessutom begränsande. Det gäller såväl "lämplig" som "proportionerlig" – i jämförelse med "skälig", som förutom att det är grundat i svensk rätt och i svenska avtal, "överensstämmer med en normal o. naturlig uppfattning om vad som är lämpligt" (SAOB) och "proportionell" "som har en omfattning som (varierar men) står i bestämd relation till något annat" (SO). (Att jämföra med ordbokens definition av "proportionerlig": "som har lämpliga eller vackra proportioner"). Man kan se till den tyska versionen som tydligt tagit ställning för relationella ord, som *angemessen* (skälig) respektive *verhältnismäßig* (proportionell). Om så bara i en lagkommentar riskerar orden "lämplig och proportionerlig" att åberopas i praktiken på avtalsmarknaden och därmed vålla nya, oförutsebara oklarheter i förhandlingssituationer. Författarförbundet anser att marknadens parter redan som det förhåller sig idag har nog svårt att enas om begreppet "skälig" och vill avslutningsvis understryka att ännu icke vedertagna begrepp kan urholka och försvåra, snarare än att underlätta förståelsen av en bestämmelse eller förhållanden i ett faktiskt avtal. Därför måste begreppen "skälig" respektive "proportionell" i möjligaste mån i stället användas i lagkommentaren.

Upphovsrättsligt måste en ersättnings skälighet bedömas utifrån det ekonomiska värdet av en prestations kulturella eller intellektuella betydelse. Skäligheten i en ersättning kan vara grundlagd i ett ramavtal eller praxis, men inte nödvändigtvis, varför en bedömning oftast måste göras från fall till fall. För förståelsen av praxis, handelsbruk eller sedvana, ofta tillämpade marknadsvillkor och tidigare avtalsförhållanden är det viktigt att framhålla att dessa aspekter är utfall av en marknadssituation där upphovsmannen har en underlägsen

ställning. Därför vore det förhastat att vid varje förekommande tillfälle anse att ersättningsnivåer som är framförhandlade av branschorganisationer i exempelvis ramavtal eller så kallade kollektivt förhandlade avtal skulle vara skäliga. De enskilda upphovsmännen är likväl i stort behov av stöd från sina intresseorganisationer för att göra sig gällande gentemot en starkare motpart. Reglerna i upphovsrättslagen bör således ge stöd även i dessa situationer och det är viktigt att det klargörs att 29 § även kan tillämpas på ramavtal och på kollektivt förhandlade avtal av olika slag.

DSM-direktivet kan här komma till rätta med villkor och praxis som varit till förfång för upphovsmannen. Med den framväxande digitaliseringen har nya anspråk på rättigheter väckts, vilket i många fall föranlett lägre eller obefintliga ersättningar för alla utnyttjanden av ett verk. Önskan hos förvärvaren att anskaffa så många rättigheter som möjligt för en engångssumma har exempelvis återspeglats i översättaravtal. Ersättningar i digitaliseringens namn har med ens avtalats bort. En oavvislig ersättningsrätt skulle avhjälpa detta problem på marknaden.

I de flesta avtal på det litterära området har förvärvaren rätt att vidareöverlåta sina rättigheter till tredje part. Utredningen har kommit fram till att denna tredje part inte omfattas av bestämmelsen i artikel 18.1 om rätt till skälig ersättning. Enligt Författarförbundet finns det emellertid ingenting i direktivet som hindrar att senare förvärvare omfattas av principen om skälig ersättning, och ifall det skulle föreligga ett sådant hinder äger Sverige handlingsfriheten att finna nationella variationer på området.

Författarförbundet delar inte utredningens bedömning att rätten till skälig ersättning endast bör gälla framtida avtal. DSM-direktivet överlämnar åt medlemsstaterna att själva avgöra om bestämmelserna i artikel 18-23 skall gälla även äldre avtal. Beroende på en ny regels karaktär kan det enligt promemorian finnas anledning att göra avsteg från huvudprincipen i svensk rätt om att nya obligationsrättsliga bestämmelser inte skall tillämpas på äldre avtal. Författarförbundet finner att artikel 18 är av ett sådant slag och menar att artikel 26.2 DSM-direktivet skall tolkas på så sätt att även äldre avtal skall omfattas, åtminstone vid en brytpunkt efter visst antal år.

13.3 Rätt till ytterligare skälig ersättning

Författarförbundet stödjer förslaget om rätt till ytterligare skälig ersättning.

Den föreslagna regeln om rätt till ytterligare ersättning är en väsentlig beståndsdel för att uppnå jämvikt i parternas avtal. Redan i SOU 2010:24 s. 137 fastställer utredaren Jan Rosén att det gradvis har blivit allt svårare för upphovspersoner att erhålla ersättning för alla förfoganden som sker av ett verk. Med den genomgripande utveckling till följd av digitaliseringen som har skett sedan utredningen från 2010 har det blivit allt svårare för upphovsmannen att dels erhålla ersättning för alla förfoganden som skett av ett verk, dels ens hävda denna rätt. Det senaste årtiondet har Författarförbundet bevittnat hur skäligheten i ersättningarna har undergrävts till följd av engångsersättningar för breda upplåtelser. Den gamla tumregeln och själva idén med upphovsrätten att varje utnyttjande i varje led är förbunden med en ersättning har satts på prov genom digitaliseringens anspråk på förutsägbarhet och oinskränkt flexibilitet. Upplåtelsetiderna idag är långa och avtalen medger inte sällan förvärvaren rätten att vidarelicensiera rättigheter till tredje part. Av det skälet är

det omöjligt för en upphovsman vid avtalets undertecknande att överblicka alla möjliga framtida intäkter. Författarförbundet anser därför att rätten till ytterligare skälig ersättning skall omfatta även senare förvärvare av rättigheter. Motsvarande möjlighet föreligger bland annat i Tyskland, där upphovsmannen kan vända sig direkt till underlicenstagare för att erhålla jämkad ersättning för det fall ersättningen har varit oproportionell, det vill säga för låg i förhållande till omfattningen av senare förvärvares intäkter.

I förslaget om rätt till ytterligare skälig ersättning krävs att ersättningen är uppenbart oproportionell. Författarförbundets uppfattning är att bestämmelsen bör vara tillämplig på andra fall än relativt kvalificerade avvikelser. Bestämmelsen riskerar annars att bli verkningslös. För flertalet författare och översättare är alla avvikelser från skälig ersättning betydelsefulla. Det bör inte föreligga ett bristande samband mellan genomförandet av artikel 18 och artikel 20; en ersättning som inte är skälig enligt artikel 18 skall räcka för justering enligt artikel 20. Enligt författningskommentaren s. 256 sägs det dessutom att *”det inte krävs en lika kvalificerad avvikelse från vad som skulle ha varit en skälig ersättning som det krävs för att en ersättning ska anses oskälig enligt 36 § avtalslagen”*.

Många avtal på det litterära området löper under lång tid. Det är därför av yttersta vikt att det är möjligt att inskrida mot oskäliga ersättningar i avtal som slutits längre tillbaka i tiden, men vilka ännu är giltiga. Den retroaktivitet som föreslås på tio år är därför en förutsättning för att komma till rätta med brister och oriktigheter på dagens marknad.

13.4 Rätt till information

Författarförbundet stödjer förslaget om rätt till information.

Rätten till information om utnyttjanden av ett upphovsrättsligt skyddat verk är en grundförutsättning för en sund och välbalanserad bokmarknad. De nuvarande bestämmelserna i upphovsrättslagen som avser förlagsavtal har haft stor betydelse för författares möjligheter att få tillgång till information som rör bokutgivningen och de allra flesta förlag avlägger regelbundet rapporter gällande försäljningen med uppgifter om bland annat typ av utnyttjanden, antal försålda exemplar och intäkter mm. Hos förlagen föreligger sedan tidigare ett etablerat arbetssätt för att ge de underrättelser till författaren som krävs enligt lag och merparten av existerande förlagsavtal innehåller redan idag bestämmelser om rapportering till författare. Författarförbundet stödjer att denna rätt till information nu utvidgas till att gälla alla kategorier av upphovsmän och upphovsrättsligt skyddade verk, och anser eftertryckligen att upphovsmannen skall ha rätt att erhålla information direkt av tredje part, om den ursprunglige förvärvaren inte kan lämna sådan information.

I promemorian uttrycks emellertid farhågor om att förvärvarens skyldighet till rapportering skulle kunna bli relativt omfattande och att de krav som framställs på förvärvaren att lämna relevant information om utnyttjanden av detta skäl inte bör bli betungande. Det framläggs att detta skulle kunna föranleda kostnader för investeringar i ny teknik som möjliggör rapporteringen och att dessa kostnader skulle kunna vältras över på upphovsmannen eller på något sätt belasta dennes ekonomiska situation. Författarförbundet ställer sig ytterst tveksamt till denna argumentation, där oron för ökad administration framställs som ett viktigare och förnuftigare skäl än betydelsen av att stärka upphovsmannens ställning. Författarförbundet menar att det ligger i såväl upphovsmannens som förvärvarens intresse

att ha översikt över och kännedom om vilka utnyttjanden som har skett, vilken ersättning som respektive utnyttjande genererat och var någonstans försäljningen har skett. Det är ju i förstone grundläggande för all vinstdrivande affärsverksamhet att samla in den typen av information. I bokbranschen är hanteringen av uppgifter rörande bokutgivning, försäljning och redovisning redan sedan årtionden digitaliserad – det är inget nytt påfund. Avslutningsvis skall sägas att förvärvare av ett upphovsrättsligt skyddat verk som inte kan lämna tillfredsställande rapporter om verkets utnyttjande är sällan eller aldrig en attraktiv eller lönande samarbetspartner för upphovsmannen.

Författarförbundet stödjer att avtal som rör utnyttjanden i förvärvsverksamhet bör omfattas av bestämmelsen och delar promemorians slutsats att en begränsning av bestämmelsens tillämpning till verk som har gett upphov till intäkter utgör en alldeles för snäv ram. En förvärvare av upphovsrätt skall inte kunna undslippa redovisningsansvar med hänvisning till att verket inte har gett upphov till några intäkter. Det kan i sådana situationer vara än mer motiverat för upphovsmannen att få tillgång till relevant information rörande verket. Det finns också situationer då verket har utnyttjats i ett sammanhang där upphovsmannen uttryckligen avstått från rätten till ersättning, exempelvis i offentliga eller ideella sammanhang, men där det ändå är av vikt att erhålla information om hur verket utnyttjats. Det möjliggörs genom den föreslagna 29 a §.

Författarförbundet tillbakavisar däremot förslaget till införande av artikel 19 p. 4 i 29 a § sista stycket – det vill säga att rätten till information inte ska gälla när bidraget från upphovsmannen inte är betydande med hänsyn till verket som helhet. Artikel 19 p. 4 är fakultativ och behöver således inte genomföras i svensk rätt. En sådan allmänt formulerad begränsning lämnar oönskat utrymme för osäkra och subjektiva bedömningar i den enskilda situationen. Om en sådan begränsning av informationskyldigheten skall införas bör det tydligt framgå av bestämmelsen vilka situationer som avses.

Författarförbundet tillbakavisar även förslaget till införande av en generell lättnadsregel i 29 a § 2 st i enlighet med artikel 19 p. 3 som även den är fakultativ för medlemsstaterna. Det föreligger här betydande risker för subjektiva bedömningar och rättsosäkerhet med en sådan allmänt hållen bestämmelse. Författarförbundet är av uppfattningen att såväl upphovsman som förvärvare av upphovsrätt har behov av detaljerad information rörande verkets utnyttjande och intäkter alldeles oavsett storleken på de intäkter som utnyttjandet inbringar. Det är nödvändigt att en upphovsman alltid skall kunna förlita sig på att förvärvaren har möjlighet att dela med sig av relevant information om ett verks utnyttjande. Upphovsmannen måste också kunna vara viss om när och i vilka situationer informationen skall ges.

Utan tillgång till relevant information om verkets utnyttjande och de intäkter som förknippats med detta utnyttjande saknas alla möjligheter till en sund och välbalanserad relation mellan upphovsmannen och förvärvaren.

Författarförbundet visar förståelse för att det kan finnas branscher där digitaliseringen ännu inte har nått lika långt som exempelvis musik- eller bokbranschen har gjort. Författarförbundet är inte heller av uppfattningen att förvärvare av upphovsrätter skall åläggas onödigt omfattande och kostsam administration, men det är av stor betydelse att det är otvetydigt när och i vilka sammanhang en upphovsman har rätt till relevant information

gällande utnyttjanden av verket. Om bestämmelsen skall införas i svensk rätt är det därför av nödvändighet att noggrant bestämma vilka undantagssituationer som avses.

Information från underlicenstagare

Förslaget till genomförande av en ny 29 b § i enlighet med artikel 19 p. 2, med innebörden att en upphovsman ges möjlighet att begära ytterligare information från en underlicenstagare om relevant information inte kan ges av den part som upphovsmannen ingått avtal med stöds av Författarförbundet.

Digital teknik möjliggör som bekant nya former av utnyttjanden av upphovsrättsligt skyddade verk vilket innebär en aldrig sinande ström av nya aktörer som med nya affärsmodeller hoppas kunna locka konsumenter att välja just deras tjänster. Det är inte alltid förvärvaren av ett upphovsrättsligt skyddat verk själv har kontroll över alla försäljningskanaler som står till buds. I de situationer förvärvaren i sin tur ingår ett avtal med tredje part om vidare försäljning av verket, är det av yttersta vikt att det råder transparens gentemot upphovsmannen vad avser sådan information så som vilka avtalsparterna utgör, typ av utnyttjanden och omfattningen av desamma, intäkter från försäljning mm. Kan sådan information inte lämnas, blir det omöjligt för upphovsmannen att göra en rimlig värdering och ekonomisk kalkyl av det ingångna samarbetet. Det är därför ovärderligt att sådan information i och med införandet av 29 b § kan begäras från en underlicenstagare där denna information inte kunnat lämnas av upphovsmannens avtalspart.

En särskild reglering om företagshemligheter

Författarförbundet stödjer förslaget till ny 29 c § i enlighet med skäl 76 i direktivet. Att endast med hänvisning till att viss information skulle utgöra företagshemligheter utelämna sådan information som är av betydelse för upphovsmannens värdering av ett specifikt samarbete är inte ett övertygande argument om syftet med direktivet skall kunna genomföras till fullo. Upphovsmannen är inte i behov av allmänt hållen information om förvärvarens avtal med tredje part, utan enbart av den information som har specifik betydelse för det enskilda avtalsförhållandet. Ett givande samarbete mellan upphovsman och förvärvare har sin grund i ömsesidig tillit och detta kan endast uppnås ifall transparens föreligger i samtliga led. På det litterära området förekommer det dessutom sedan länge i de flesta förlagsavtal en sekretessbestämmelse med innebörden att avtalsparterna förbinder sig att inte avslöja innehållet i avtalet annat än för ekonomisk eller juridisk rådgivare, eller vid tvist i domstol.

Tvingande regler om rätten till information

Författarförbundet emotser att bestämmelserna om rätten till information görs tvingande. Som påpekats ovan är detta av väsentlig betydelse för att stärka upphovsmannens position som förhandlingspart i fråga om sina verk och intellektuella prestationer. I promemorian föreslås att avtal som förhandlas kollektivt (Författarförbundets tolkning är att detta även gäller avtal som förhandlas mellan intresseorganisationer å ena sidan och förvärvare av upphovsrätter å den andra) kan reglera hur denna transparens skall se ut, eftersom lagbestämmelsen endast anger en minsta nivå. Författarförbundet bifaller och anser därför att det vore högst värdefullt att införa en sådan uttrycklig skrivning i lagtexten.

13.5 Rätt att häva ett avtal

Författarförbundet stödjer förslaget om rätt att häva ett avtal.

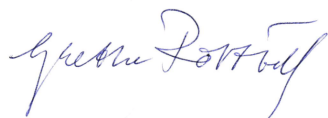
Den allmänna regeln om jämkning av oskäligen avtalsvillkor i 36 § avtalslagen har inte fungerat i avtal på upphovsrättens område. Regeln kommer bara i fråga på villkor som är flagrant oskäligen och ger en begränsad möjlighet till prövning. Det är därför välkommet med en reglering som ger en faktisk möjlighet för upphovsmän att häva avtal och återkalla sina rättigheter när verk inte utnyttjas. Det är av särskild vikt att inte varje sporadiskt utnyttjande av verket inte skulle utesluta hävning, utan det krävs, som utredningen kommer fram till, att förvärvaren måste utnyttja verket på ett sätt som inte i allt för hög grad avviker från vad som rimligen kan förväntas med utgångspunkt i överlåtelsens karaktär och vad som kan anses utgöra ett sedvanligt utnyttjande.

Förslaget om att upphovsmannen skall få behålla mottagen ersättning är rimlig, eftersom förvärvaren har innehaft exklusiva rättigheter till materialet och därigenom hindrat upphovsmannen från att under avtalstiden överlåta rättigheterna till annan.

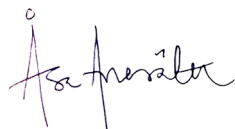
13.6 Alternativ tvistelösning

Författarförbundet stödjer förslaget om alternativ tvistelösning.

Dagens mekanismer för tvistelösning kan inte anses uppfylla kraven i direktivet. Regler som underlättar för parterna att själva finna lösningar på uppkomna problem och bilägga tvister måste anses vara en huvudsaklig uppgift för lagstiftaren. Med hänsyn till den obalans som råder på dagens marknad är det inte bara lagstiftarens uppgift att stifta nya lagar, utan att också att bereda utrymme för parterna att gemensamt verka på en välbalanserad marknad. På upphovsrättens område behövs därför ett särskilt medlingsförfarande avpassat för tvister för att syftet med direktivets artikel 21 skall anses vara uppfyllt.

Grethe Rottböll
ordförande Sveriges Författarförbundet

Åsa Anesäter
förbundsjurist Sveriges Författarförbundet